2. शास्त्रम् _____ _____ _____ _____

3. मूर्ख _____ _____ _____ _____

उत्तरम्–

I. 1. वैद्यः 2. उदकम् 3. गणिकाः 4. त्रयः

II. 1. ते महाविषाः सन्ति–वातिकाः, पैत्तिकाः, श्लैष्मिकाः च इति।

2. गणिका परिव्राजकस्य (संन्यासिनः) जीवात्मना/जीवेन आविष्टा, अतः सा संन्यासिनः स्वरेण वदति।

III. (क) 1. गणिका प्रेतेन आविष्टा 2. तृतीया, एकवचनम् 3. विश् धातुः, आ उपसर्गः

(ख) मया–यह सर्वनाम है, यद्यपि सभी पद तृतीयान्त हैं।

(ग) 1. पैत्तिका : + _____ + एव (: _____ श्) 2. न + अधिगम्यते (प्राप्यते)

(घ)

1. संन्यासिनः	संन्यासिन्	पुंल्लिगम्	षष्ठी	एकवचनम्
2. शास्त्रम्	शास्त्र	नपुंसकलिंगम्	द्वितीया	एकवचनम्
3. मूर्ख	मूर्ख	पुंल्लिगम	सम्बोधनम्	एकवचनम्

(2) अधोदत्तस्य श्लोकस्य अन्वयं कुरुत तदाधारित-प्रश्नान् च उत्तरत–(निम्नलिखित श्लोक का अन्वय पूरा कीजिए और उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर दीजिए–)

शिवमस्तु सर्वजगतां परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः।
दोषाः प्रयान्तु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकः।।

(अ) अन्वयपूर्तिं कुरुत–(अन्वय पूरा कीजिए–)

सर्वजगतां _____ अस्तु, भूतगणाः परहितनिरताः _____ दोषाः नाशम् _____ लोकः _____ सुखी भवतु।

(सर्वत्र, भवन्तु, प्रयान्तु, शिवम्)

I. एकपदेन उत्तरत।

1. सर्वजगतां किम् अस्तु? _____

2. भूतगणाः/प्राणिगणाः की दृशाः भवन्तु? _____

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत।

1. दोषाः किं कुर्वन्तु? .....

2. लोकः कीदृशः भवतु? .....

III. भाषिककार्यम्–

(क) 'सर्वत्र सुखी भवतु लोकः' इति श्लोकांशे–

1. 'भवतु' क्रियापदस्यं कर्त्ता कः?

2. अत्र किम् अव्ययपदम्?

3. 'लोकः' इति पदस्य किं विशेषणम् अत्र प्रयुक्तम्?

भवतु–अत्रः कः धातुः कः च लकारः?

(ख) यथानिर्देशम् रिक्तस्थानानि पूरयत _____

1. भवतु _____ (द्वि.व.) _____ (ब.व.)
2. अस्तु _____ (द्वि.व.) _____ (ब.व.)
3. सुखी _____ (द्वि.व.) _____ (ब.व.)
4. 'गुणा' _____ अस्य कः विपर्यायः अत्र प्रयुक्तः? _____
5. 'गच्छन्तु' अस्य कः पर्यायः? _____

उत्तरम्–

(अ) शिवम्, भवन्तु, प्रयान्तु, सर्वत्र।

(आ) I 1. शिवम् 2. परिहितनिरताः

II 1. दोषाः नाशं गच्छन्तु। 2. लोकः सर्वत्र सुखी भवतु।

III (क) 1. लोकः 2. सर्वत्र 3. सुखी 4. भू धातुः लोट् लकारः

(ख) 1. भवतु भवताम् भवन्तु
2. अस्तु स्ताम् सन्तु
3. सुखी सुखिनौ सुखिनः
4. गुणा दोषाः

(3) भिन्नप्रकृतिकं पदं चिनुत–(भिन्न प्रकृति का पद चुनिए।)

1. परिभृतिके, भगवन्, भगवान्, रामिलक।
2. आनय, प्रविश, तिष्ठ, जानासि।
3. वैद्यशास्त्रम्, नाशम्, उदकम्, आश्चर्यम्।
4. संन्यासी, दष्टा, गुलिकाः, कुठारिका।

उत्तरम्– 1. भगवान् – (शेष सम्बोधन पद हैं।)
2. जानासि – (शेष आज्ञार्थक–लोट् लकार-पद हैं।)
3. नाशम् – (शेष नपुंसकलिंग पद हैं।)
4. गुलिकाः – (शेष एकवचन पद हैं।)

(4) सन्धि विच्छेदं वा कुरुत–(सन्धि अथवा विच्छेद कीजिए।)

1. न + एव = ... 2. भवन्त्येते = ... + ...
3. निः + क्रान्तः = ... 4. वसन्तसेना + इयम् = ...
5. रुद्राक्षग्रहणोचितः = ... + ... 6. उत्थितैषा = ... + ...

उत्तरम्– 1. नैव 2. भवन्ति + एते 3. निष्क्रान्तः 4. वसन्तसेनेयम्
5. रुद्राक्षग्रहण+ उचितः 6. उत्थिता + एषा

(5) अधोदत्तानि पदानि प्रयुज्य वाक्यानि रचयत–(निम्नलिखित वाक्यों का वाक्यों मे प्रयोग कीजिए–)

1. परिव्राजकः 2. स्वरेण 3. सुखी 4. भवान्

उत्तरम्– 1. परिव्राजकः अकथमत् 'सर्वजगतां शिवम् अस्तु'।
2. गणिका संन्यासिनः स्वरेण अवदत्।
3. लोकः सर्वत्र सुखी भवतु।
4. भवान् कुत्र गमिष्यति?

बहुविकल्पीयप्रश्नाः

(1) प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितं पदं चित्वा वाक्यपूर्तिं कुरुत–(दिए गए विकल्पों में से उचित पद चुनकर वाक्यपूर्ति कीजिए–)

1. अलम् _____ (परिश्रमम्, परिश्रमात्, परिश्रमेण)
2. _____ कथा सर्वेषु देशेषु प्रसिद्धा। (इयम्, इदम, अयम)
3. वैद्यः _____ आनयत्। (गुलिकान्, गुलिकम्, गुलिकाः)
4. मह्यम् _____ रुप्यकाणि देहि। (शतानि, शतम्, शतान्)
5. _____ विनम्राः भवन्ति। (ज्ञानिनाः, ज्ञानी, ज्ञानिनः)
6. तस्य _____ कृतिं वीक्ष्य सर्वे मुग्धाः। (शिल्पिनः, शिल्पस्य, शिल्पिन्)
7. याचकः _____ धनं याचते। (धनिनः, धनी, धनिनम्)
8. सेवकाः _____ श्रद्धया सेवन्ते। (स्वामीम्, स्वामिनम्, स्वामिनः)
9. _____ ! त्वं किं करोषित? (लतिका, लतिकाः, लतिके)
10. प्रबन्धकः _____ अपृच्छत। (कर्मचारीन्, कर्मचारिणान्, कर्मचारिणः)

उत्तरम्– 1. परिश्रमेण 2. इयम् 3. गुलिकाः 4. शतम्
5. ज्ञानिनः 6. शिल्पिनः 7. धानिनम् 8. स्वामिनम्
9. लतिके 10. कर्मचारिणः

(2) कथनस्थ शुद्ध भावं चिनुत–(कथन का शुद्ध भाव चुनिए–)

(क) परहितनिरताः भवन्तु भूतगणाः।

(*i*) प्रेतगणाः परोपकारं कुर्वन्तु।

(*ii*) सर्वे जनाः प्रेतगणानाम् उपकारं कुर्वन्ति।

(*iii*) सर्वे प्राणिनः परोपकारं कुर्वन्तु।

(ख) अये! अयमत्रभवान् योगी परिव्राजकः क्रीडति।

(*i*) योगी संन्यासी उद्याने क्रीडारतः अस्ति।

(*ii*) यमपुरुषः परिव्राजकं दृष्ट्वा विस्मितः वदति च 'किं भवान क्रीडति?''

(*iii*) गणिकां परिव्राजकवत् आचरति इति वीक्ष्य यमपुरुषः जानाति यत् गणिकायाः शरीरे परिव्राजकस्य जीवात्मा अस्ति, अत एव एष लीला भवति।

उत्तरम्– (क) सर्वे प्राणिनः परोपकारं कुर्वन्तु।

(ख) गणिका परिव्राजकवत् आचरति इति वीक्ष्य यमपुरुषः जानाति यत् गणिकायाः शरीरे परिव्राजकस्य आत्मा अस्ति; अत एव एषा लीला भवति।

********** END **********